

4.

P. Lauridsens Antikritik.

Af Kr. Erslev.

Af den kritiske Prøvelse, jeg har underkastet Hr. P. Lauridsens Theorier om Arvefølgeforholdene i Slesvig efter 1658 (foran S. 20 ff.), har Lauridsen udtaget et enkelt, sikkert meget væsentligt Punkt, Spørgsmaalet om, hvorvidt Gottorperne efter 1658 — eller som han udtrykker det: efter 1658 (60) — bevarede deres Arveret til Slesvig, og søgt at forsvare sin Paastand om, at denne Arveret gik tabt (S. 287 ff.).

Jeg havde belyst dette Spørgsmaal paa 7 Sider; Lauridsen anvender 23. Trods denne Bredde har han dog ikke fundet Plads til at omtale et af mig fremført Kildested.

Han havde tidligere sagt, at under Forhandlingerne om Ophævelsen af Souveræniteten „synes“ der at have været talt om Oprettelsen af en ny Arvepagt. Jeg havde aftrykt den Udtalelse, hvorpaa dette hvilede (S. 25), og det havde derved vist sig, at det var der slet ikke Tale om; ganske tværtimod saas det af Udtalelsen, at Underhandlerne gik ud fra som givet, at den gensidige Arvefølgepagt (*pactum mutuum successionis*) vilde bestaa uforandret.

Jeg forstaar jo nok, at det ikke har tiltalt Hr. Lauridsen at vedgaa, at han har læst en Kilde ganske urigtigt, og at det maatte være ham saare imod at begynde sit Forsvar for Paastanden om Gottorpernes Tab af Arveretten ved Souverænitetens Indførelse, med at meddele, at selve de, der forhandlede derom, havde lige den modsatte Opfattelse. Ja, jeg vil end ikke nægte Lauridsen den Indrømmelse, at hvis han paa sin første Side havde sagt, at man i 1658 talte om den „gensidige Arvefølgepagt“ som bestaaende, saa havde det været ugørligt for ham paa anden Side (S. 288) at sige, at den gensidige Arveret er en slesvig-holstensk Fortolkning fra det 19. Aarhundrede, „som ikke fremgaar af nogen Kilde“ (!), og det havde vist heller ikke været let, naar han først havde anført

Underhandlernes Ord om Arvepagtens Bestaaen, siden at faa Læserne til at udholde tyve Sider indviklede Raisonnementer, gaaende ud paa, at den dog faldt bort. Men alligevel, Hr. Lauridsen maa vistnok stille sig klart, at man nu een Gang ikke i en videnskabelig Undersøgelse, heller ikke i en polemisk, kan udelade et Kildested, fordi det er „altfor generende“¹⁾ for ens egne Hypotheser.

I alt Fald, efter at jeg har paavist denne Udeladelse, føler jeg mig ganske fritaget for at følge Lauridsen gennem den Snus Sider, hvor han snart stiltiende ombytter sine gamle Paastande med andre, som rigtignok ikke er bedre, snart søger at støtte sine tidligere Slutninger med nye Betragtninger af samme Værdi som de af mig kritiserede²⁾. Jeg nøjes med at udplukke et Par Punkter, der er særlig karakteristiske for Hr. Lauridsens Methode.

Som Bevis for, at Kongelinien ogsaa efter 1658 (60) anerkendte, at Gottorperne havde Arveret til Fyrstendømmerne, havde jeg (S. 28) anført de ofte citerede Ord i et kongeligt Stridsskrift fra 1685, hvor man besvarede en gottorpsk Henvisning til Medarveretten med at sige: „Sønderborgerne er dog nærmere til at arve Kongelinien“; heri ligger jo nemlig, at ogsaa Gottorperne er Arvinger, blot fjernere. Lauridsen berører dette Skrift S. 300, dog uden at anføre, hvad jeg havde læst ud af det, og siger S. 298: „Fra 1660 til 1767 findes intet, intet som helst om en gottorpsk Medarveret“.

¹⁾ Udtrykket hentet fra Lauridsen, Slesvig og Krønen S. 105 Anm.

²⁾ Jeg undlader ikke at kvittene for to Berigtigelser til min Afhandling. Lauridsens Citat for Udtrykket „Die alte Erbvereinigung“ gælder et kongeligt Stridsskrift, ikke et plønsk (jeg havde noteret mig det fra et ældre plønsk Skrift; deraf Fejlen). Naar jeg havde sagt, at da Gottorperne næste Gang lod sig hylde, indførte de i deres Stadfæstelse af Privilegierne netop det samme Udtryk som Kristian V i 1671, bemærker L., at det slet ikke kom til nogen Hylding, og det har han Ret i; rigtignok er det i Sammenhængen ikke det, som det kommer an paa, men Privilegiestadfæstelsen, og den har Ridder-skabet taget imod i denne Form og gemt i sit Arkiv (Privilegien der Ritterschaft S. 241).

Hvor er da Stedet fra 1685 blevet af? Følger man Lauridsens Udvikling, ser man, at han gennem et langt og snørklet Raisonnement vil bevise, at Gottorperne ikke ved den Lejlighed har talt om deres Medarveret, og saa har han vel ment, at saa faldt ogsaa Udtalelsen fra Kongen bort. Hvis det er Forklaringen, saa er det et slaaende Bevis paa Uklarhed; den kongelige Udtalelse er naturligvis, selv om den maaske er foranlediget ved en Misforstaaelse af, hvad Modstanderen har ment, i sig selv et fuldgjeldigt Vidnesbyrd om Kongens Opfattelse af Arveretten. Dog, maaske tager jeg fejl af Lauridsens Mening; det er jo muligt, at der her ligesom ved Udtalelsen fra 1658 blot foreligger en simpel Fortielse af, hvad jeg har fremført. Jeg overlader gerne Hr. Lauridsen frit Valg mellem den ene og anden Mulighed.

Til Afveksling skal jeg omtale en stor ny Opdagelse, som Lauridsen fremfører i sin Antikritik, nemlig at selve Kristian Albrecht af Gottorp har anerkendt, at den danske Konge havde opnaaet en Souverænitæt i Slesvig af en helt anden og højere Art end den, der 1658 var tilstaaet Hertugen. Denne betydningsfulde Opdagelse viser sig hos Lauridsen S. 302, udvikles nærmere S. 303 følg. og fastslaaes endelig S. 307 med udhævet Skrift som Indlæggets Hovedresultat. Det betegnes som „en direkte Kildeudtalelse af en Mand, som vidste Besked“, en Mand, der endda i et Øjeblik, da Kongen har fordrevet ham fra hans Lande, er „lige saa kongeligsindet som Frederik III og tillægger ham fuldstændig Souverænitæt“.

Det er nemlig Opdagelsen: Kristian Albrecht har selv sagt, at „Kongehuset havde opnaaet fuldstændig Souverænitæt i Slesvig, Gottorp kun for Mandslinien“. Og saa beror det hele paa, at Hr. Lauridsen efter sin Vane læser ind i Kilderne, hvad der passer ham. Bevisstedet kan læses hos ham S. 303 i Anmærkningen; det er Kristian Albrechts aabne Brev fra 1684, og hvad staar der? Overfor den Klage, at Gottorperne ved uforsvarlige Midler har aftvunget Kongehuset Souverænitæten over Slesvig, minder Hertugen om, at dette blev opnaaet ved en formelig Fredsslutning og opnaaet sammen med Kongelinien, „der derved har banet sig Vej til fuldstændig Souve-

rænitet". Enhver vil forstaa det; Gottorperen mener, at den Souverænitet, Frederik III 1658 opnaaede i Slesvig, banedø Vej for Souverænitets Indførelse i Danmark to Aar efter. Lauridsen underskyder derimod dristigt „i Slesvig"! Han „maa altsaa ikke være bekendt med" — jeg benytter en af hans Vendinger —, at Gottorperen i sin Strid med Kongen altid holdt paa sin fulde Ligestilling, siden han lader ham gøre den store Indrømmelse, at Kongen i Slesvig skal have en Souverænitet af en helt anden Art end han. Og Lauridsen kender altsaa heller ikke de gottorpske Stridsskrifter fra denne Tid, „som maa kendes af den, der med Sagkundskab vil udtale sig om Emnet" — atter en fra ham hentet Talemaade —, da han jo ellers vilde have vidst, at hvad Hertugen siger kortelig i sit Patent, det er i Skrifterne udviklet bredt, og at der her staar udtrykkelig „den fuldstændige Souverænitet i det tidligere Valgkongerige Danmark"¹⁾.

Saaledes forholder det sig med den sidste store Opdagelse: den fremkommer ved, at Lauridsen som Kildeudtalelse anfører, hvad han selv lægger til, og saa er hans Tillæg bevislig urigtigt.

Til disse Bemærkninger skal jeg indskrænke mig, ogsaa fordi jeg nødig vil bestyrke Lauridsen i den Indbildning, at

¹⁾ I Warhafter Bericht 1677 Bl. H2 udvikles, at under Forhandlingerne i 1658 vilde det danske Rigsraad ikke tilstaa Kongen Souverænitet, men de gottorpske Underhandlere nægtede saa at modtage Befrielsen fra Lenshøjheden, før den var bevilget Kongen, „dass also Ihr. Königl. Majest. in der That damahlen nichts præjudicirliches abgenöthiget, vielmehr durch die Holstein-Gottorffische ein beneficium zu, ja gar hoc Occassione das Fundament geleet worden, wodurch nachgehends die Königliche Linie über das sonst Wahl-Königreich Dennemarck die völlige Souverainität erlanget hat".

Fra kongelig Side blev dette imødegaaet 1679 (Ursachen und Beschaffenheit etc. S. 23 f.), men det gentoges dog i et gottorpsk Stridsskrift fra 1684 (Abgenöthigte Beantwortung S. 13), blot at Slutningen ved en uheldig Udeladelse kom til at lyde: „ja gar hoc Occassione über das sonst Wahl-Königreich Dennemarck die völlige Souverainität erhalten".

jeg studerer Slesvigs Statsret for at „beære“ ham med Skrifter, men hvad jeg har sagt, turde ogsaa være tilstrækkeligt. Jeg har godtgjort, at Lauridsen kommer ud over mine Bevissteder ved simpelthen at fortie dem og skaffer sig ny Beviser ved selv at tillave „direkte Kildeudtalelser“. Som han saa rigtigt siger: „den Slags Kunster dømmer sig selv“¹⁾, og hvis Hr. Lauridsen fører Drøftelsen videre paa den Maade, faar han ikke mere Svar fra mig.

5.

Lidt om C. Th. Sørensen og hans Forfatterskab.

Af Aage Friis.

Da Kaptajn Carl Th. Sørensen (født 29. Apr. 1824, død 19. Okt. 1914) gik bort, over 90 Aar gammel, mistede vi en højtbegavet historisk Forfatter, en af vore betydeligste Krigshistorikere.

Som ung Mand førtes C. Th. S. ved sin frivillige Deltagelse i Treaarskrigen fra et juridisk Studium over i Hæren. Mellem Krigene kom han ind paa krigsvidenskabelige, særlig krigshistoriske Studier, og han blev den første, der paabegyndte en systematisk Gennemgang af de danske Krigsarkiver, da han under et Garnisonsophold i Rendsborg fandt og gennemarbejdede Frederik af Hessens Papirer. Hans Interesse knyttede sig derved til Krigsbegivenhederne i Norden i Aarhundredets Begyndelse; siden gav han sig i Lag med Krigsarkiverne i København, særlig Generaladjutantstabens Arkiv („Bülows Arkiv“) og Carl af Hessens Arkiv, og foretog supplerende Undersøgelser i Rigsarkivet i Kristiania og i Militærarkiverne i Paris. Han gjorde ikke blot den militære Side af disse Aars Historie til Genstand for indgaaende Studier, men erhvervede efterhaanden en Helhedsopfattelse af de nordiske Rigers politiske Historie i Napo-

¹⁾ Slesvig og Kronen S. 110. Sm. S. 182: en slesvig-holstensk Historieskrivning, „der forlæv eller forfalskede Kilderne“; S. 101: „ved Fortielse og behændige Udeladelser“; S. 109: „skönt det maatte staa dem klart, at de begik et Falsum“.